SECTION «GEOGRAPHICAL SCIENCES»

THE TRANSFORMATION OF THE SOCIO-ECONOMIC SPACE OF THE WORLD'S REGIONS AMID GLOBAL CRISES AND GEOPOLITICAL INSTABILITY

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ РЕГІОНІВ СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ ТА ГЕОПОЛІТНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Oksana Braslavska[1]

DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-715-4-59

Abstract. The current stage of global economic development is characterized by an unprecedented intensification of geopolitical, economic, and technological risks. Armed conflicts (specifically, the wars in Ukraine, the Middle East, and Sudan), the lingering impacts of the COVID-19 pandemic, and deepening geo-economic confrontation all signal that the global system has entered a phase of "geopolitical recession". Traditional institutional mechanisms for international security and economic coordination are losing their effectiveness, giving way to protectionism, sanctions policies, and the fragmentation of global space. Under these conditions, the era of "pure" globalization is coming to an end, yielding to models of selective cooperation (friend-shoring) and a reinforced role for the state as the primary guarantor of national and economic security. Investigating these transformations is critically important for understanding the contours of the emerging world order, which underscores the high relevance of this research topic. *The purpose* of the scientific novelty of

[1] Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor in the Department of Geography and Tourism,
Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky, Ukraine;
Professor in the Department of Geography and Tourism,
Transcarpathian Hungarian University named after Ferenc Rákóczi II, Ukraine

© Oksana Braslavska

this research lies in conducting a comprehensive comparative analysis of the structural and socio-political transformations within the world's leading macro-regions (Europe, the United States, and East Asian countries) under the impact of two waves of systemic crises: the financial and economic crisis of 2008–2009 and the pandemic-geopolitical crisis of 2020–2025. The study details the specific features of the transition from liberal development paradigms toward economic nationalism, digitalization, and innovative models designed to overcome structural imbalances (such as China's "dual circulation" strategy or large-scale fiscal recovery instruments in the EU and Japan). The objective of this study is to provide a theoretical and methodological substantiation and a practical analysis of the processes and directions reshaping the socio-economic space of key world regions amidst the overlapping global crises and geopolitical instability of the early 21st century. To achieve the stated objective, the following tasks have been defined: to identify and classify the key global risks (geopolitical, social, technological) that determine the contemporary geopolitical recession. To analyze the prerequisites behind the end of the "pure" globalization era and the regularities governing the transition to economic fragmentation. To investigate the institutional incompleteness and structural imbalances within the Eurozone, as well as the evolution of the European welfare state model under the pressure of crises. To assess the adaptability of the US economy, its national debt dynamics, and the impact of chronic socio-political polarization on national security. To conduct a comparative analysis of the anti-crisis models adopted by Asian countries (China, Japan, South Korea), identifying the roles of internal demand, digitalization, and demographic policy in sustaining their resilience. To systematize the primary economic and political transformational trends to outline the contours of a future multipolar world order.

The methodological foundation of this work is comprised of a combination of general scientific and specialized research methods: the systems approach (to analyze the interconnectedness between the financial and real sectors of the global economy); the comparative method (to contrast the parameters of the 2008–2009 and 2020–2025 crises, as well as regional response models); the historical-logical method (when analyzing the evolution of globalization processes and strategic initiatives, such as the Lisbon Strategy); and structural-functional as well as statistical-economic

analysis (to examine macroeconomic indicators such as GDP, inflation, and national debt).

Results. The logic of material presentation is structured on the principle of moving from the general to the specific, culminating in a synthesis of the obtained results. The work begins with an analysis of global trends, global risks (based on international reports), and the crisis of the institutions of "pure" globalization. Next, the research is organized according to a geographical-regional principle: it sequentially examines transformational processes in the European Union (the Eurozone crisis, the NextGenerationEU instrument), the United States (the aftermath of the Great Recession, inflationary surges, political populism), and Asian countries (the transformation of development models in China, Japan, and South Korea). The concluding part of the material synthesizes and comparatively analyzes the identified economic and political trends, as reflected in summary matrices (tables), which serve as the foundation for formulating general conclusions regarding the future multipolar world order.

ВСТУП

Процеси глобалізації економіки та взаємний вплив політичних систем сприяють посиленню кризових тенденцій у господарстві більшості держав світу. Наразі світова спільнота перебуває у стані економічного й політичного спаду: у багатьох регіонах фіксується скорочення ВВП, зростає рівень безробіття, знижується купівельна спроможність населення через фінансові труднощі. Ситуація ускладнюється також кризою влади, неефективністю управлінських рішень у політичній та економічній сферах, що, своєю чергою, призводить до суттєвого падіння довіри громадян до дій державних інституцій.

На сучасному етапі для більшості країн світу характерне загострення геополітичних, економічних, екологічних, соціальних і технологічних ризиків. За результатами глобального дослідження, представленого компанією Marsh & McLennan у звіті The Global Risks Report (2025), визначено ключові загрози на найближче десятиліття. Серед них найбільш вагомими є:Збройні конфлікти між державами (війни, тероризм, перевороти) – займають перше місце серед ризиків.

– екстремальні погодні явища – наслідки кліматичних змін вже відчуваються по всій планеті, особливо в густонаселених регіонах;

– геоекономічне протистояння – застосування санкцій та торгові війни через непорозуміння між економічними блоками.

Поряд з вище згаданими ризиками, тенденцію до посилення яких було помічено протягом 2025 року, було виділено також і ризики, які будуть поступово наростати протягом наступного десятиліття, а саме:

– дезінформація та маніпуляції – фейковий контент поширюється штучним інтелектом;

– втрата біорізноманіття та зміни екосистем – екологічні зміни стають загрозливими;

– потенційні загрози від біотехнологій – від генетичних маніпуляцій до біотероризму.

Серед групи соціальних ризиків було виділено:

– поляризацію суспільства – посилюється через нерівність, політичні розбіжності та вплив технологій;

– порушення прав людини – цензура та контроль держав зростають;

– вимушену міграцію – унаслідок кліматичних змін, збройних конфліктів і економічної нестабільності мільйони людей ризикують втратити місце проживання та набути статусу біженців.

Окреслені ризики здатні спричинити подальше поглиблення економічного спаду, що може супроводжуватися відносною стабілізацією інфляційних процесів, зростанням державної заборгованості та загостренням фінансових дисбалансів. Крім того, посилення протекціоністських заходів, зокрема запровадження нових торговельних обмежень і мит, може підвищити рівень напруженості у світовій економіці.

Вагомим чинником сучасної глобальної кризи виступають також технологічні ризики. Серед них особливу увагу привертають:

– кіберзагрози та кіберрозвідка – держави дедалі активніше використовують цифровий простір як інструмент атак і збору інформації;

– штучний інтелект – його розвиток створює передумови для поширення дезінформації та поглиблення соціальної нестабільності;

– біотехнології, застосування яких може мати непередбачувані наслідки, зокрема у вигляді нових епідемій або неконтрольованих генетичних змін.

Посилення впливу зазначених факторів поступово підриває довіру до міжнародних інституцій. У таких умовах держави все частіше надають перевагу одностороннім діям, обмежуючи співпрацю з такими

організаціями, як Організація Об'єднаних Націй, Всесвітня організація охорони здоров'я, НАТО та іншими, що, своєю чергою, сприяє подальшому зростанню глобальної нестабільності [3].

Підсумовуючи вище сказане, можна дійти висновку, що у короткостроковій перспективі основними загрозами для всіх регіонів світу є збройні конфлікти, кліматичні проблеми та маніпуляції в інформаційній сфері. Якщо говорити про довгострокові перспективи, то на перший план виходять технологічні та екологічні кризи з незворотними наслідками.

Наразі геополітичну рецесію спричиняють військові протистояння у багатьох регіонах світу і саме вони визначають геополітичні, а відповідно, і економічні зміни на світовій арені зараз та у довгостроковій перспективі.

Поточна геополітична ситуація після вторгнення Росії в Україну, війни на Близькому Сході та в Судані робить збройні конфлікти головним глобальним ризиком на 2025 рік. Близько 23% опитаних експертів назвали збройні конфлікти між державами найбільш імовірною глобальною кризою року.

Зазначені військові конфлікти зумовлюють виникнення додаткових загроз для економічної та політичної стабільності у світі. У таких умовах посилюється геоекономічна конфронтація, що проявляється у запровадженні санкцій проти окремих галузей економіки різних держав, обмеженні інвестиційної діяльності, а також загостренні торговельних протистоянь. Подібні процеси мають негативні наслідки не лише для безпосередніх учасників конфліктів, а й для інших регіонів світу. Водночас активізується поширення дезінформації, кіберрозвідки та цифрових диверсій, що суттєво впливає на формування громадської думки через інформаційні маніпуляції.

Протягом останніх десятиліть у різних частинах світу спостерігається стійка тенденція до зростання кількості та інтенсивності військових конфліктів. До регіонів із підвищеним ризиком тривалих протистоянь експерти відносять Україна, Близький Схід та Китай [1].

1. Глобальні ризики та виклики «геополітичної рецесії» як чинники дестабілізації світової системи

Одним із ключових чинників сучасної економічної та політичної нестабільності в Європі та світі є війна в Україні. Тривалий характер

цього конфлікту значною мірою зумовлений зовнішніми впливами, зокрема економічною та політичною підтримкою з боку країн Європейський Союз та США, що ускладнює систему міжнародних відносин і підвищує рівень невизначеності. Конфлікти такого масштабу можуть спричинити глибокі економічні й політичні трансформації в європейських державах, що, своєю чергою, веде до перерозподілу сфер впливу.

Ще одним потенційним осередком нестабільності є Близький Схід, де можливе загострення воєнних дій із залученням США, Іран та інших держав регіону. Аналогічно, фактором ризику залишається ситуація в Сирії, де зберігається потенціал для ескалації конфлікту.

Окрему увагу привертає напруженість у відносинах між США та Китай, яка може спричинити підвищення ризику збройних інцидентів, зокрема в районі Тайвань [17].

Зростання кількості та інтенсивності військових конфліктів поступово підриває довіру міжнародної спільноти до глобальних інституцій, зокрема таких як Організація Об'єднаних Націй та Рада Безпеки ООН. У результаті багато держав дедалі частіше орієнтуються на власні ресурси у врегулюванні конфліктів, що може призвести до послаблення процесів глобалізації у різних сферах міжнародних відносин. Така тенденція фактично свідчить про кризу традиційних дипломатичних механізмів.

Наслідком цих процесів є також посилення авторитарних тенденцій у багатьох країнах, зростання ролі державного контролю, включаючи розширення цензури та механізмів спостереження за населенням. Водночас відбувається скорочення фінансування науки, медицини та соціальної сфери, тоді як витрати на оборону та військову інфраструктуру постійно зростають. Зокрема, у 2023 році світові військові витрати досягли приблизно 2,4 трильйона доларів [10].

У зв'язку зі зростанням загрози військових конфліктів відбувається посилення гуманітарної кризи. Станом на 2025 рік число біженців досягло свого історичного максимуму і склало 122 мільйони осіб. Глобальна допомога суттєво скоротилась та продовжує скорочуватись, що може призвести до голоду, хвороб та насильства. У багатьох країнах зростає ризик утворення нових терористичних угруповань.

Отже, з огляду на викладене, можна говорити про поступовий перехід світової системи до стану так званої «геополітичної рецесії», за якої традиційні міжнародні механізми безпеки втрачають ефективність, а держави дедалі частіше звертаються до силових інструментів урегулювання конфліктів. Така тенденція супроводжується зростанням воєнних ризиків, активізацією гонки озброєнь і поширенням нестабільності у глобальному масштабі. У свою чергу, це стимулює глибокі геополітичні та соціально-економічні трансформації, наслідки яких наразі залишаються невизначеними.

Сукупність зазначених кризових явищ і викликів формує підґрунтя для становлення нового світового порядку, що передбачає перерозподіл економічних, природних і людських ресурсів на глобальному рівні.

Екзистенційні виклики зумовили зміну світової парадигми економічного розвитку, а пов'язані з цим глобальні перетворення детермінують необхідність забезпечення національної безпеки кожної країни» [38]. Відповідно, глобальні потрясіння, такі як війни, екологічні катастрофи та пандемії, призводять до фрагментації та зменшення взаємовпливу країн.

Європа. Вже після створення спільної економічної та фінансової зони на базі європейських країн (Євросоюзу), пакти та інші документи, які були прийняті, мали рекомендаційно-дискутивний характер, ніяк не регулюючи відповідальність сторін за ті чи інші дії або порушення (наприклад, «Пакт стабільності та зростання», який передбачав певні санкції для порушників, проте ніяк не регламентував чіткі правила та норми відповідальності). Пакт стабільності та зростання також піддавався критиці через недостатній рівень контролю за відповідністю задекларованих макроекономічних показників їх реальному стану. Зокрема, економіст Антоніо Мартіно наголошував, що бюджетні обмеження, запроваджені разом із введенням євро, хоча й були необхідними, проте виявилися малоефективними. На його думку, існує чимало доказів того, що країни, які прагнули приєднатися до єврозони, вдавалися до різних фінансових маніпуляцій з метою штучного утримання показників інфляції та бюджетного дефіциту на встановленому рівні (зокрема дефіциту в межах 3%). Після вступу до єврозони багато з них швидко відходили від дотримання цих правил [4].

Обмежена ефективність реалізації раніше ухвалених стратегічних рішень зумовила те, що на початку XXI століття Європейський Союз опинився перед необхідністю посилення власної динаміки розвитку та підвищення конкурентоспроможності в умовах глобальної економіки. У 2000 році була прийнята Лісабонська стратегія (Європейська стратегія зростання і стабільності), яка окреслила пріоритетну мету розвитку ЄС на наступне десятиліття – формування найбільш конкурентоспроможної економіки світу, заснованої на знаннях. Передбачалося забезпечення сталого економічного зростання, створення нових якісних робочих місць і посилення рівня соціальної згуртованості. Для досягнення цієї мети передбачалося зосередити зусилля на кількох стратегічних напрямах:

– збільшенні інвестицій у науку, освіту, дослідження та інновації;

– завершенні формування єдиного внутрішнього ринку;

– модернізації систем соціального забезпечення;

– використання інструментів макроекономічної політики для стимулювання сталого економічного розвитку.

Саме цей напрям розглядався як основа для запровадження більш жорсткого регулювання у сфері економічної політики. Водночас спроби конкретизувати його та перетворити на більш деталізовану й обов'язкову до виконання стратегію зустріли спротив з боку національних урядів. Останні прагнули зберегти автономію в питаннях економічного управління та віддавали перевагу фіскальній політиці порівняно з іншими економічними й соціальними інструментами [5].

Сукупність зазначених передумов європейської кризи та її поступове поглиблення дедалі більше активізують трансформаційні процеси в соціально-економічному просторі не лише в межах Європейський Союз, але й у більшості регіонів світу. Кризові явища стимулюють перехід до нових моделей функціонування ЄС, зокрема через впровадження цифрових технологій і структурні перетворення економіки. Це, у свою чергу, спричиняє фрагментацію економічних зв'язків і формує потребу в перегляді існуючих соціальних стандартів. Найбільш відчутний вплив цих процесів припадає саме на країни ЄС, що пов'язано з кризою сучасних глобалізаційних тенденцій. Трансформація глобалізації в Європі була комплексною та стосувалась як політичних і правових засад європейських держав, так і економічних та фінансо-

вих процесів. Протягом останнього десятиліття відбувались зміни у правових інституціях багатьох країн, що дозволило їм більш глибоко впливати на процеси всередині держав-членів ЄС. Зміни в економічному секторі стосувались зокрема створенням доданої вартості, розвитку торгівлі та руху інвестицій.

З вище сказаного зрозуміло, що епоха так званої «чистої» глобалізації, розквіт якої припав на період 1990–2000 років, фактично завершилась. Її завершенню сприяла фінансова криза 2008–2009 років. Саме вона значно послабила вплив таких міжнародних організацій як Організація Об'єднаних Націй, Світовий банк та Світова організація торгівлі [30; 27]. До зниження впливу та ефективності згаданих інституцій призвело відставання в економічній взаємодії різних країн, що було зумовлено фінансовою нестабільністю, що виникла на тлі кризових явищ [19; 41; 42].

Коли глобальна фінансово-економічна криза минула і фінансові потоки почали відновлювати тенденцію до зростання, їх динаміка все ж була незначною, у порівнянні з періодом до кризи.

Сукупність зазначених чинників зумовила уповільнення відновлювальних процесів у реальному секторі світової економіки. Додатковим гальмівним фактором слугувало загострення міждержавного суперництва за сфери геополітичного та економічного впливу. Закономірним наслідком кризових явищ стало зниження індексів економічної та фінансової глобалізації, що своєю чергою спричинило відставання темпів зростання реального сектору світової економіки від передкризових показників [21].

Отже, ера «чистої» глобалізації закінчилась. На даному етапі більшість регіонів світу знаходяться на своєрідному перехресті: не дивлячись на те, що загалом обсяги реального обміну між економіками продовжують зростати у номінальних величинах (докладніше далі), проте торговельні та фінансові потоки набувають дедалі більш «вибіркового» характеру, тобто базуються не на чітких, ухвалених більшістю стандартах. Це дає підставу сучасний етап глобальних економічних відносин характеризувати як фрагментацію. Поширення субсидій і санкцій є однією з найбільш очевидних ознак розпаду «міжнародного порядку, заснованого на правилах». Нагадаємо, що такі інститути, як СОТ, були створені для усунення бар'єрів на шляху руху товарів

і капіталу, а з тим, розширення торгівлі та інвестицій. Сьогодні ж характерною тенденцією є не існування за визначеними правилами, а нехтування ними, що створює додаткові перешкоди для прозорих торговельних правил [28].

Така незавершеність формування єдиного економічного простору та нехтування спільно прийнятими правилами призвела до значних диспропорцій у розвитку країн єврозони, що загострилося під час криз. Такі диспропорції стали можливими те, що окремі країни не рівноцінно реалізовували такі моменти як мобільність праці, синхронність бізнес-циклів, фіскальні трансферти (концепція оптимальної валютної зони Роберта Мандели). Відповідно, економічна інтеграція в Єврозоні не супроводжувалася повноцінною фіскальною унією та механізмами розподілу ризиків, що створило нерівності в темпах зростання в єврозоні.

Отже, за рахунок такої нерівномірності виникла значна різниця між країнами ЄС не тільки у темпах економічного зростання, а й у стійкості до кризових потрясінь, особливо глобального характеру. Наприклад, великі економіки, такі як Німеччина і Франція, мали стійкіше зростання, тоді як периферійні країни, наприклад Греція, демонстрували суттєво нижчі результати та виявилися особливо вразливими під час криз, що загострилося у 2008–2010 роках і під час пандемії COVID-19 [24].

Інституційна незавершеність формування спільного економічного простору між різними країнами єврозони та недостатня координація економічним політик є основними передумовами виникнення боргової та економічної кризи в периферійних державах. Після запровадження єдиної валюти євро, у межах Єврозони опинились економіки з різними структурними характеристиками та рівнями розвитку.

Значна частина європейських країн продовжувала функціонувати в межах традиційної соціал-демократичної економічної моделі, що характеризується високими соціальними видатками та відносно негнучким ринком праці. Така модель сприяла зростанню вартості робочої сили та, відповідно, зниженню конкурентоспроможності національних економік. Ситуацію також ускладнювали несприятливі демографічні тенденції, а також процеси перенесення значної частини

промислового виробництва до азійських країн із нижчими виробничими витратами.

У цих умовах створення єврозони відкрило для урядів європейських держав доступ до значних фінансових ресурсів і кредитних ринків. Водночас такі можливості не супроводжувалися достатньо жорсткими вимогами щодо проведення глибоких структурних реформ в економічній та соціальній політиці. Зокрема, йдеться про реформування трудового законодавства, грошово-кредитної та податкової політики, а також оптимізацію державних витрат. При цьому інституційні можливості Європейська Комісія щодо впливу на бюджетну політику держав-членів Європейський Союз залишалися обмеженими. Такі диспропорції підтверджуються і даними статистичних досліджень: країни північної та центральної Єврозони демонстрували вищу продуктивність, стабільніший рівень зайнятості та більш конкурентоспроможний експорт у порівнянні з економіками Півдня та Сходу, де структура економіки залежала від обмежених секторів, незбалансованих фінансів та високого боргу. У цих країнах економіки переживали значно суттєвіші рецесії й значно повільніше відновлювались за рахунок такої нерівномірності зростання [4].

Незавершеність інтеграції проявляється і в недостатньому механізмі фіскальних трансфертів. Єдина валюта вимагає відповідних механізмів розподілу ресурсів для стримування циклічних коливань і вирівнювання економічних відмінностей між регіонами. У Єврозоні таких механізмів немає у повному обсязі, що посилює й без того нерівномірний розвиток. Це призводить до ситуацій, коли вразливіші країни повинні жорстко скорочувати бюджетні витрати або підвищувати податки в умовах рецесії, що поглиблює відставання [5].

Поступове розширення єврозони супроводжується поглибленням структурних диспропорцій. Країни Центральної та Східної Європи, інтегровані до ЄС, опинились перед жорсткими вимогами економічної конвергенції, що посилило нерівність між країнами у рівнях доходів і розвитку відносно більш розвинених держав-членів. Серед ключових чинників такої асиметрії слід виокремити незавершеність формування єдиного економічного простору, відсутність синхронізації економічних циклів та недостатню глибину фіскальної інтеграції.

2. Компаративний аналіз антикризових стратегій та структурних трансформацій в економіках країн Європи та Азії

Виявлені диспропорції актуалізують необхідність системного реформування єврозони, яке має охоплювати подолання структурних нерівностей між державами-членами, зміцнення єдиного ринку праці та гармонізацію соціальних стандартів і моделей розвитку. Реалізація таких реформ неминуче трансформує роль держави, насамперед у соціально-економічній сфері.

Каталізатором переосмислення соціальної функції держави стала пандемія COVID-19. Під її впливом більшість європейських країн суттєво розширили програми соціальної підтримки, зокрема запровадили фінансову допомогу бізнесу, механізми компенсації заробітної плати та спрощений доступ до медичних послуг. Показово, що в 2020–2021 роках обсяг фіскальних заходів підтримки в середньому становив 8–10% ВВП, що свідчить про значне розширення державних функцій у соціальній сфері.

Попри певний соціальний прогрес, пандемія водночас загострила наявну соціальну нерівність як між окремими верствами населення всередині країн, так і між державами єврозони, що особливо виразно проявилось у сферах охорони здоров'я та цифрових послуг [29; 33].

У відповідь на кризові виклики ЄС запровадив інструмент NextGenerationEU обсягом 750 млрд євро – безпрецедентний механізм спільного боргового фінансування, спрямований на підтримку національних економік і стимулювання соціальних реформ. Його створення може символізувати концептуальний зсув від моделі бюджетної дисципліни до моделі антикризової солідарності та активної соціально-інвестиційної держави.

Геополітична та економічна криза 2020–2025 років спричинила зростання енергетичної бідності й соціальної напруженості в європейському регіоні внаслідок підвищення цін на енергоносії та збільшення оборонних видатків, пов'язаних із військовими конфліктами. Починаючи з 2022 року уряди були змушені вдаватися до енергетичних субсидій, тарифного регулювання, прямих виплат домогосподарствам та індексації заробітних плат і соціальних трансфертів. Попри об'єктивну необхідність таких заходів, вони суттєво посилили навантаження на державні бюджети й актуалізували питання довгострокової стійкості

національних соціальних систем. Військові конфлікти в Україні та на Близькому Сході створили суттєвий вплив на соціально-економічну та політичну сфери як в єврозоні, так і в інших регіонах світу та стали додатковими факторами, які сприяли посиленню дезінтеграційних процесів та зміні пріоритетів витрат державних коштів. Через таке зміщення пріоритетів бюджетних витрат створюються додатковий тиск на фінансово-економічну систему держав єврозони. За рахунок збільшення витрат на оборону, соціальну підтримку біженців з регіонів активних бойових дій інші сфери соціально-економічного життя окремих країн зазнають значного дефіциту коштів.

Вплив зазначених кризових явищ створює умови для трансформації європейської моделі соціальної держави. Згідно зі звітами експертів Світового банку європейські країни змушені переходити від універсальних соціальних гарантів до активної політики зайнятості та більш конкретної підтримки окремих секторів економіки. Зазначені кризи спричинили посилення структурних викликів в регіоні, а саме: зростання державного боргу, старіння населення, нерівномірність економічного відновлення, популізм через мас-медіа, поляризацію політичних сил та соціальних верств тощо [11; 41].

Кризові явища призвели до формування принципово нової моделі соціальної взаємодії. В цій моделі держава бере на себе функцію централізованого управління ризиками, стабілізації економіки у після кризовий період та інвестора розвитку. Отже, глобальна криза 2020-2025 ініціювала перегляд соціальних стандартів у більшості держав Європи та окреслила провідну роль держави як гаранта соціальної безпеки населення.

США. Звісно, наслідки глобальної кризи торкнулись не лише європейських країн, але й інших регіонів світу. Подібні процеси не оминули й США, де також сформувалися власні передумови для розгортання соціально-економічних і геополітичних трансформацій. Одним із ключових чинників стала масштабна економічна криза 2007–2009 років, відома як «Велика рецесія», яка заклала основу для подальших структурних змін, зокрема посилення соціально-політичної поляризації та трансформації боргової моделі країни.

Пусковим механізмом кризи стала дестабілізація ринку нерухомості: наприкінці 2006 року почалося стрімке зниження цін на житло,

що було пов'язано з широким поширенням ризикованих іпотечних кредитів. Це спричинило банкрутства великих фінансових установ і викликало хвилю паніки на глобальних фінансових ринках. У підсумку зазначений період увійшов в історію як найглибша економічна рецесія з часів Великої депресії 1930-х років [13].

Серед основних наслідків кризи варто виокремити:

– суттєве скорочення ВВП і різке зростання безробіття (до 10% у 2009 році);

– значні втрати домогосподарств, які оцінюються приблизно у 16 трлн доларів через падіння вартості активів;

– масштабну державну підтримку економіки, зокрема через програму TARP обсягом 700 млрд доларів, спрямовану на стабілізацію фінансового сектору та підтримку великих корпорацій.

Попри відносну локалізованість, криза залишила низку довгострокових наслідків, які проявилися вже після 2020 року. Одним із них стало посилення політичного популізму, зумовлене нерівномірним розподілом антикризової допомоги: фінансові інституції отримували значну підтримку, тоді як пересічні громадяни часто зазнавали суттєвих втрат. Це сприяло зростанню соціального невдоволення та політичної поляризації, що створило передумови для приходу до влади Дональд Трамп [32; 39].

Додатковим фактором стала так звана «епоха дешевих грошей», коли Федеральна резервна система протягом тривалого часу утримувала низькі відсоткові ставки. Хоча це сприяло відновленню економіки, у довгостроковій перспективі така політика посилила залежність від кредитних ресурсів і стала одним із чинників інфляційного сплеску 2021–2022 років. Водночас криза поглибила соціально-економічну нерівність, що додатково загострило політичне протистояння [7].

У подальшому США увійшли в новий етап глобальних потрясінь уже з наявними структурними дисбалансами. У період кризи 2020–2025 років американська економіка продемонструвала відносно вищу адаптивність порівняно з іншими країнами, однак це супроводжувалося значним зростанням державного боргу, який перевищив 120% ВВП (за даними Світовий банк, 2024–2025). Крім того, цей період характеризувався високою волатильністю економік, тісно пов'язаних із США.

Завдяки жорсткій монетарній політиці, зокрема підвищенню процентних ставок у 2022–2024 роках, вдалося знизити інфляцію до рівня близько 2,5–2,8% у 2025 році. Водночас такі заходи мали і стримувальний ефект, зокрема призвели до уповільнення інвестиційної активності та скорочення іпотечного кредитування.

Певну стабілізацію економіки забезпечив перехід до стратегії friend-shoring, що передбачає переорієнтацію виробничих ланцюгів на партнерські країни. Згідно з даними Kearney Reshoring Index (2025), державна підтримка сприяла розвитку внутрішнього виробництва, зокрема у сфері напівпровідників, що забезпечило зростання промислового сектору.

Водночас політичні наслідки кризових процесів виявилися більш складними. Починаючи з 2022 року у США спостерігається посилення внутрішнього розколу, що охоплює як політичні еліти, так і суспільство загалом. Дослідження Pew Research Center (2025) характеризують цей стан як «хронічну афективну поляризацію».

Крім того, соціологічні опитування засвідчують кризу довіри до влади: у 2021–2025 роках рівень довіри становив близько 36% (за даними Edelman Trust Barometer, 2025). Однією з причин є збереження нерівності доходів – у 2025 році реальні доходи населення залишалися на рівні 2019 року.

Додатковим викликом стало зниження ефективності законодавчої діяльності Конгрес США, що проявилося у труднощах досягнення міжпартійного консенсусу з ключових питань. Це призвело до бюджетних криз, тимчасових припинень роботи уряду та загострення дискусій щодо стабільності долара як світової резервної валюти.

Глобальні процеси, зокрема пандемія, прискорили цифрову трансформацію економіки, і саме в США ці зміни набули особливо масштабного характеру. Водночас це загострило проблему «цифрового розриву»: за даними Організація економічного співробітництва та розвитку (2025), активне впровадження технологій штучного інтелекту сприяло скороченню робочих місць середньої кваліфікації, що посилило соціальну нерівність.

Окремим фактором виступає демографічний тиск. Упродовж останнього десятиліття в країні спостерігається старіння населення,

яке ускладнюється обмеженнями міграційної політики. Це зменшує можливості оновлення трудових ресурсів і водночас посилює соціально-політичну напруженість, впливаючи на виборчі процеси та загальну стабільність у державі.

Якщо порівнювати економічні показники на момент початку глобальних кризових явищ зі станом на кінець 2025 року, то можна помітити суттєве зниження інфляції та стабілізацію зростання ВВП при значному зростанні державного боргу. Політична ситуація прямує до дестабілізації, довіра до уряду суттєво знизилась, порівняно з 2020 роком (таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка економічних показників у США за період 2020-2025 рр.

Показник	Значення (прогноз на кінець 2025)	Динаміка порівняно з 2020
Зростання ВВП	2.1%	Стабілізація після стрибків
Інфляція (CPI)	2.6%	Значне зниження
Держборг / ВВП	124%	Зростання на 16 в.п.
Індекс довіри до уряду	36%	Зниження на 9 в.п.

Глобальні кризові явища XXI століття спонукали США до поступової відмови від неоліберальної економічної парадигми на користь посилення державного регулювання та протекціоністської політики. Разом із тим ключовою загрозою національній безпеці залишається не зовнішньоекономічна конкуренція, а внутрішньополітична поляризація суспільства, яка впродовж 2025–2026 років набула критичного характеру й зумовлює нагальну потребу в системному реформуванні виборчих інститутів та соціальної сфери.

Генезис Великої кризи визначався не лише економічними процесами, що розгорталися у США протягом попереднього десятиліття, а й глибокими довгостроковими структурними дисбалансами світової економіки, до подолання яких наявні інституційні механізми виявилися функціонально непристосованими. Однією з визначальних трансформацій передкризового періоду стала стрімка експансія фінансового сектору та формування специфічних сегментів господарської

діяльності, які в науковій літературі, зокрема в працях М. Калецького, концептуалізуються як «паперова економіка».

«Паперова економіка» взаємодіє з реальним сектором передусім через механізми інвестування та кредитування, що забезпечують як виробничу діяльність, так і споживання, а також через перерозподіл доходів із реального сектору до фінансового. У глобальному вимірі найбільш потужними каналами такого перерозподілу виступають прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Через ці взаємозв'язки позитивні або негативні тенденції фінансового сектору транслюються у реальну економіку, стимулюючи зростання або, у разі втрати контролю та належного регулювання, породжуючи нестабільність, волатильність і кризові явища.

Вплив кризи на економіки країн виявив значну небезпеку фінансових потрясінь. Криза на рівні банків виснажує капітал через кредитні витрати, призводить до паніки вкладників та швидкого відтоку коштів тощо. Для реальної економіки це вкрай небезпечно.

Глобалізація економік Європи призвела до того, що фінансові системи, споживачі та різноманітні фінансові та виробничі інституції міцно пов'язані між собою, являючи часто єдину систему для багатьох країн. Така глобалізація призводить до досить швидкого поширення криз на всіх рівнях [6].

Відповідно, така глобалізація фінансово-економічної сфери, а саме взаємозв'язки між фінансовими установами різних країн та навіть континентів, спричиняє швидкий розвиток та поширення фінансової нестабільності та настання світової фінансової кризи.

Отже, фінансова криза, що виникла в США, стала передумовою масштабних негативних змін і в світовій економіці також. Додатковим чинником глобальної нестабільності стала і криза в єврозоні.

Фактори пришвидшення наростання та розповсюдження кризи, спільні для США та Європи:

1. Можливість своєчасно реагувати на кризові явища, яка визначається загальним станом економіки регіону або окремо взятої країни.

2. Масштаби й особливості функціонування національного фінансового сектору.

3. Рівень інтегрованості з фінансовими центрами США та інших провідних економік (для країн єврозони).

4. Обсяг зовнішнього і внутрішнього боргу держави, домогосподарств і корпорацій.

5. Канали трансмісії фінансових шоків у реальний сектор.

Не дивлячись на глобальність останніх криз, деякі країни виявились стійкішими за інші до їх впливів.

Відносна стійкість таких країн, як Китай чи Південна Корея, пояснюється поєднанням структурних і кон'юнктурних чинників. До структурних належали ефективне управління державними фінансами та фінансовими інституціями, значні золотовалютні резерви й раціональне їх використання. Серед кон'юнктурних чинників – сприятлива експортна динаміка та високий рівень внутрішніх заощаджень порівняно з фінансовими зобов'язаннями. Саме ці фактори забезпечили певний «антикризовий імунітет». Натомість за їх відсутності трансформація фінансової кризи у кризу реального сектору відбувалася значно швидше й болісніше [6].

Відповідно, країни Азії завдяки описаним чинникам дещо легше переживають наслідки криз порівняно з країнами Європи чи США.

Китай. Розберемо причини кризових явищ та їх наслідки для Китаю.

Основним вплив на китайську економіку характеризувався дефіцит глобального попиту, що руйнівним чином вплинуло на реальний сектор економіки. В дещо меншій мірі криза вплинула на фондовий ринок країни. Постраждали зайнятість населення, виробництво та споживання.

На відміну від ЄС та США основною проблемою для Китаю під час глобальної кризи 2008-2009 рр. став збій в зовнішньому попиті, а не внутрішня фінансова нестабільність. За рахунок падіння попиту на китайські товари та сировину у США та ЄС експорт з Китаю значно скоротився: найбільше падіння відбулось у 2009 році. Оскільки китайська модель зростання на той момент була експортно-орієнтованою, скорочення зовнішнього попиту безпосередньо вплинуло на промислове виробництво та зайнятість. Найбільш постраждали такі галузі як машинобудування, виробництво електроніки, текстилю, споживчих товарів [15].

Не дивлячись на значний економічний дисбаланс, спровокований глобальними кризовими явищами, фінансовий сектор КНР постраж-

дав значно менше, ніж у західних країнах. Це можна пояснити тим, що Китай був менш інтегрованим у глобальні фінансові ринки, ніж США та країни ЄС, тому прямий вплив токсичних активів був мінімальним, а банківська система залишалася відносно стабільною.

Оскільки КНР володіла найбільшими валютними резервами у світі на момент кризи, то вони виступили своєрідним стабілізатором [26].

Вплив на фондовий ринок можна охарактеризувати як помірний, хоча внаслідок кризи, зросла волатильність, знизилась інвестиційна довіра та індекси.

Підсумуємо вплив глобальної кризи на різні сфери економічного життя Китаю (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняння впливу кризи 2008-2009 рр. на фондовий і реальний сектор у КНР

Сектор	Характер впливу	Причина
Фондовий ринок	Помірний	Обмежена інтеграція у світові фінанси
Банківська система	Відносно стабільна	Контроль держави, валютні резерви
Промисловість	Суттєвий спад	Падіння зовнішнього попиту
Ринок праці	Зростання безробіття	Скорочення експорту
Споживання	Тимчасове уповільнення	Невизначеність, зростання заощаджень

Вивчення наслідків глобальної та фінансової кризи 2008-2009 рр. показало, що в економічному секторі Китаю найбільше постраждав сектор реальної економіки (експорт та виробництво), ніж фінансова сфера.

Згадана криза стала поштовхом до запуску трансформаційних процесів у довгій перспективі. Внаслідок впливу кризових явищ КНР поступово переходить до внутрішньо-орієнованої, менш залежної від експорту та спрямованої на інновації моделі розвитку.

Якщо криза 2008-2009 рр. більше торкнулась зовнішнього попиту, то криза 2020-2025 рр. мала комплексний характер, спричинивши демографічний спад, зростання зовнішнього боргу та значні проблеми у секторі нерухомості, оскільки одночасно діяли глобальні

порушення ланцюгів постачання, внутрішній локдаун через пандемію, геополітична напруга тощо.

Саме пандемія COVID-19 створила умови для суттєвого падіння стабільності економіки Китаю. Локдаун та ізоляція КНР значно скоротили внутрішнє споживання та міжнародну торгівлю, а отже, відбулись: скорочення інвестицій у довгострокові проєкти, вихід багатьох міжнародних компаній з китайського ринку, знизились інвестиції іноземних компаній та банків у виробництво та інші сектори економіки. Зокрема це позначилось на промисловому секторі та будівництві.

На відміну від 2008 р., цього разу шок був внутрішнім і пропозиційним, а не лише зовнішнім попитним.

На момент 2020-2022 рр. Китай був центральною ланкою глобальних виробничих мереж. Через кризові явища світового масштабу зросли витрати на транспортування, виник дефіцит комплектуючих тощо. Це змусило великі міжнародні компанії терміново шукати можливості зменшити залежність від китайського виробництва шляхом диверсифікації виробництва до Південно-Східної Азії. Це, звісно, негативно вплинуло на економічну ситуацію в КНР.

Криза 2020–2025 років справила суттєвий дестабілізуючий вплив на сектор нерухомості КНР, що безпосередньо позначилось на уповільненні темпів економічного зростання впродовж 2022–2024 років, зважаючи на значну питому вагу цього сектору у формуванні ВВП країни. Ключовими проявами галузевої кризи стали: надмірна боргова залежність провідних будівельних і рієлторських компаній, скорочення обсягів продажу житла, падіння споживчої довіри домогосподарств та згортання інвестиційної активності у будівельній галузі [2].

Паралельно відбулися суттєві трансформації на ринку праці та в соціальному секторі економіки. Поширення дистанційних форм зайнятості в постпандемічний період зумовило структурну перебудову ринку праці на користь цифрових платформ, що супроводжувалось зростанням прекарної зайнятості у сфері послуг та підвищенням рівня безробіття, передусім у промисловому секторі.

Незважаючи на скасування жорстких карантинних обмежень у 2023 році, відновлення внутрішнього попиту відбувається помірними

темпами. Неповне відновлення споживчої довіри населення зумовлює стриману інвестиційну активність приватного сектору, що свідчить про трансформацію короткострокового економічного шоку в довгострокове структурне уповільнення господарської динаміки.

Глобальна криза стала переломним моментом для китайської моделі розвитку. По-перше, відбулось переосмислення експортної залежності. Китай поступово переходить до стимулювання внутрішнього споживання, розвитку сфери послуг. Розвивається сфера інновацій. Так само, як і в західних країнах, відбулось посилення ролі держави: зросла частка державних інвестицій у більшість галузей економіки, посилився контроль над фінансовим сектором, державні підприємства отримують додаткову державну підтримку тощо.

Уряд Китаю реалізував масштабний стимулюючий пакет (близько 4 трлн юанів), який включав: масштабні інвестиційні проєкти, підтримку транспортної галузі, енергетики, житлового будівництва. державні банки активно кредитували підприємства, стимулюючи виробництво [8; 9].

Порівняємо деякі параметри криз 2008–2009 та 2020–2025 рр. (табл. 3):

Таблиця 3

Порівняння параметрів криз 2008–2009 та 2020–2025 рр.

Параметр	2008–2009 рр.	2020–2025 рр.
Тип шоку	Зовнішній попит	Внутрішній + глобальний
Фондовий сектор	Помірна волатильність	Періодичні глибші коливання
Реальний сектор	Експортний спад	Змішаний спад (виробництво + послуги)
Нерухомість	Активне стимулювання	Боргова криза
Роль держави	Інфраструктурний стимул	Таргетовані стимули, регуляторне посилення
Довгостроковий ефект	Переорієнтація на внутрішній попит	Структурне уповільнення та трансформація моделі

Глобальні кризові явища, попри деструктивний вплив на всі сектори економіки КНР, мали й певний стимулювальний ефект. Відповіддю Китаю на зовнішні виклики та торговельне протистояння зі

США стало запровадження стратегії «подвійного обігу», спрямованої на активізацію внутрішнього споживання як механізму зміцнення економічної самодостатності країни. Паралельно кризові умови каталізували процеси структурної трансформації та стимулювали розвиток науково-технологічних, соціальних та економічних моделей.

Серед ключових інноваційних ініціатив особливої уваги заслуговують проєкти розбудови смарт-міст із застосуванням передових цифрових технологій, а також прийнята урядом довгострокова стратегія цифровізації національної економіки. Динамічний розвиток ІТ-сектору супроводжується його поглибленою інтеграцією в традиційні галузі виробництва та сфери послуг. У великих містах та спеціальних економічних зонах формуються агломерації людського капіталу, технологічних кластерів та сучасної інфраструктури [14; 23].

Посткризові перетворення охоплюють і сферу демографічної політики. Уряд реалізує програми стимулювання внутрішньої міграції з сільських територій до міських центрів, що сприяє розвитку сфери послуг та розширенню внутрішнього попиту. Водночас зазначені демографічні заходи трансформують соціально-економічний простір, формуючи нові вимоги до житлового фонду та інфраструктурного забезпечення [37].

Окремим напрямом державної політики є стимулювання народжуваності, зумовлене демографічною кризою, загостреною пандемією. З цією метою запроваджено систему державних субсидій та соціальних пільг для молодих сімей. Така політика інтегрує довгострокові демографічні тенденції в загальну економічну стратегію держави, розглядаючи відтворення людського потенціалу як невід'ємну складову сталого економічного розвитку.Отже, КНР поступово змінює структуру економічної та соціальної взаємодії всередині країни та у зовнішніх відносинах, реформуючи свою соціально-економічну модель розвитку через реалізацію довгострокових програм, спрямованих на внутрішнє споживання, посилення процесів урбанізації, цифровізації економіки та зміну демографічної політики.

Порівняємо наслідки криз 2008–2009 рр. з наслідками глобальних потрясінь 2020-2025 рр. для КНР (табл. 4):

Таблиця 4

Порівняльний аналіз впливу та наслідків макроекономічних криз 2008–2009 рр. та 2020–2025 рр. на моделі економічного розвитку

Криза 2008–2009 рр.	Криза 2020–2025 рр.
Експортно-орієнтований шок	Багатовимірна системна криза
Влив переважно на виробництво та зайнятість	Вплив на всі галузі економіки
Швидке відновлення	Тривале структурне уповільнення
Економіка перейшла на модель швидкого експортно-економічного зростання.	Відбувається перехід до інноваційної, технологічно орієнтованої, внутрішньоцентричної економіки.

Японія. Незважаючи на відносну стабільність банківського сектору Японії, глобальна криза 2008-2009 рр. суттєво вплинула на стан та розвиток економіки країни. Значно постраждала японська промисловість, оскільки вона підпорядковувалась експортно-орієнтованій моделі розвитку [42]. Найбільший удар прийшовся по підприємствам, які виробляли електроніку, автомобілі та займались машинобудуванням, оскільки відбулось значне скорочення світового попиту на японську продукцію.

Унаслідок глобального економічного спаду обсяг експорту Японії суттєво зменшився, що призвело до скорочення промислового виробництва, прибутків корпорацій та інвестицій у виробництво. За оцінками уряду Японії, у 2009 р. ВВП країни скоротився приблизно на 3,3 %, що стало одним із найглибших спадів серед розвинених економік. Великі промислові підприємства різко скоротили виробництво продукції. Державні програми з інвестування промисловості масово скорочувались або закривались. Темпи падіння виробництва стали найвищими за понад півстоліття.

Всі ці кризові явища стали причиною зниження корпоративних прибутків, скорочення зайнятості та заробітних плат, значного падіння інвестицій у бізнес різного рівня (особливо постраждали підприємства малого та середнього бізнесу). Значною мірою зріз ризик повернення дефляції [31].

Для пом'якшення негативних наслідків уряд і центральний банк Японії застосували комбінацію монетарних і фіскальних стимулів.

Наприклад, Національний банк Японії значно послабив грошово-кредитну політику (знизив ключову процентну ставку приблизно до 0,1 %; збільшив обсяги купівлі державних облігацій; розпочав закупівлю корпоративних облігацій та комерційних паперів; надав банкам додаткову ліквідність для підтримки кредитування). Це допомогло компаніям різного рівня забезпечити доступ до кредитних ресурсів та дещо стабілізувати фінансові ринки.

Було також запроваджено масштабні стимулюючі програми, а саме:

– фінансування інфраструктурних проєктів;
– підтримка малого та середнього бізнесу;
– програми стимулювання споживчого попиту;
– субсидії для підприємств і домогосподарств.

Проте ці заходи, не дивлячись на певний позитивний ефект для економіки Японії, в загальному призвели до зростання державного боргу, оскільки фінансувалися через випуск державних облігацій. У результаті дефіцит бюджету суттєво зріс, а державний борг до ВВП перевищив 100 % [34].

Криза в економіці значно вплинула й на політичні процеси, в Японії. Внаслідок критики економічної політики керівництва країни з боку її громадян в країні відбулися політичні зміни. Наприклад, Демократична партія Японії змінила правлячу Ліберально-демократичну. Відбувся політичний розкол через дискусії з приводу соціальної політики та податкової системи країни.

Збільшились витрати на соціальне забезпечення та пенсії через загострення проблеми старіння населення [43].

Відповідно до вище сказаного, випливає, що економіка Японії на момент настання кризи 2020-2025 рр. ще не оговталась від наслідків попередніх кризових впливів, що призвело до значного спаду у всіх галузях господарства, соціальній та політичній сферах.

Пандемія COVID-19 вплинула на економіку Японії практично в тій же мірі, як і на інші країни, оскільки, як і скрізь, були порушені ланцюги постачання, відбувся локдаун та криза в енергетиці.

Пандемія завдала відчутного удару по японській економіці. У другому кварталі 2020 року ВВП країни впав на 7,8%, що в річному перерахунку склало 27,8% – таких показників Японія не бачила з часів Другої світової війни. Загалом економіка втратила близько 4,5% за

підсумками року, що чітко відображає глибину і масштаб кризових потрясінь.

Так само, як і у випадку КНР, економічні наслідки для Японії були значно суттєвішими за ті, які настали після минулої глобальної кризи. До основних економічних наслідків для країни слід віднести:

– падіння внутрішнього споживання;
– різке скорочення туризму;
– порушення глобальних виробничих ланцюгів;
– зниження інвестицій;
– зростання безробіття.

Схема антикризових заходів, які вжив уряд Японії для подолання кризи 2020-2025 рр. була схожою на попередню, застосовану в країні під час кризи 2008-2009 рр. Так само було застосовано монетарні та фіскальні заходи для підтримки державних підприємств та соціальної сфери. Проте ці заходи відрізнялися набагато більшим масштабом навіть серед інших держав світу. Уряд Японії застосував одні з найбільших у світі пакетів економічної підтримки [22].

У 2020 р. було ухвалено антикризовий пакет обсягом 117 трлн єн (понад 20 % ВВП), що включав:

– грошові виплати населенню;
– фінансову допомогу підприємствам;
– податкові відстрочки;
– пільгові кредити для бізнесу.

Загальний обсяг фіскальної підтримки перевищив 18–19 % ВВП, що допомогло пом'якшити економічний спад.

Банк Японії значно розширив програму стимулювання економіки:

– розширив програму купівлі активів;
– забезпечив безлімітну купівлю державних облігацій;
– підтримував низькі процентні ставки та контроль кривої дохідності.

Це дозволило уряду фінансувати масштабні бюджетні програми [40].

Глобальна криза стимулювала уряд Японії посилити весь вплив на всі галузі економіки країни: державні органи почали активніше стимулювати промислову політику та виробництво, виділяючи кошти на різноманітні державні програми з підтримки економіки.

Одну з провідних ролей в Японії внаслідок кризи стали займати технологічні інновації, зелена економіка, цифрові галузі тощо.

Проте, не дивлячись на позитивний ефект такої економічної політики, країна стикнулась зі значним перевищенням державного боргу (державний борг Японії перевищив 230% ВВП), що дуже схоже на ситуацію в США. Таке підвищення боргу створює ризики для довгострокової фінансової нестабільності.

З 2024року Банк Японії змінив монетарну політику на більш жорстку: ввів підвищення процентних ставок, в той час як раніше притримувався політики м'якого стимулювання [22].

Порівняємо причини та наслідки двох глобальних криз для Японії (табл. 5):

Таблиця 5

Порівняльний аналіз причин та наслідків глобальних криз 2008-2009 рр. та 2020-2025 рр. для Японії

Критерій	Криза 2008-2009 рр.	Криза 2020-2025 рр.
Основна причина	фінансова криза	пандемія та глобальні шоки
Головний канал впливу	падіння експорту	падіння внутрішнього попиту та туризму
Падіння ВВП	≈ –3 %	≈ –4,5 % у 2020 р.
Реакція уряду	фіскальні стимули, зниження ставок	масштабні пакети стимулювання та монетарна підтримка
Політичні наслідки	зміна уряду (2009 р.)	посилення ролі держави та індустріальної політики

Глобальні кризи 2008–2009 та 2020–2025 років стали визначальними переломними моментами для економічної та політичної системи Японії. Фінансова криза 2008–2009 років унаочнила структурну вразливість експортно орієнтованої моделі розвитку країни й спричинила суттєві політичні зрушення. Пандемічна криза 2020–2025 років, своєю чергою, спонукала уряд до застосування безпрецедентних за масштабом фіскальних та монетарних стимулів, що зумовило концептуальний перегляд економічної стратегії з акцентом на цифровій трансформації, стимулюванні інновацій та зміцненні загальної економічної стійкості.

Південна Корея. З метою комплексного аналізу впливу глобальних криз та спричинених ними трансформаційних процесів на азійський

регіон доцільно розглянути характер їхнього впливу на економічну та соціально-політичну ситуацію в Південній Кореї.

З огляду на історичну специфіку розвитку, Південна Корея традиційно демонструвала вищий ступінь вразливості до зовнішніх кризових явищ порівняно з іншими державами азійського регіону. Зазначена особливість сформувала структурні передумови для глибшого економічного занепаду в умовах глобальних потрясінь – зокрема пандемії та геополітичних конфліктів. Найбільш відчутними для економіки Південної Кореї в кризові періоди виявились монетарні обмеження та зовнішні фінансові виклики, пов'язані передусім з доларовими борговими позиціями країни. Найбільшими позиціями економічного стресу для країни під час глобальних потрясінь стали падіння зовнішнього попиту та торгівлі, оскільки країна є експортно-орієнтованою та достатньо сильно інтегрованою у світові фінансові ринки. Не дивлячись на те, що згадані фактори призвели до достатньо відчутних економічних наслідків для Південної Кореї, попередній досвід фінансової кризи і запропоновані державою шляхи її компенсування сприяли певній стійкості під час нових глобальних потрясінь [36].

Якщо порівняти наслідки світової кризи для економіки Південної Кореї з наслідками для інших країн світу, то помітні схожі тенденції, які призводять, зрештою, до трансформацій як в економіці, так і в політичній сфері. Трансформації в цій країні передусім стосуються сфери передових технологій. Уряд активно фінансує робототехніку, авіацію, створення технологій на основі штучного інтелекту, розробку та створення інноваційних матеріалів тощо. Держава стимулювала створення інноваційного фонду на 100 трлн вонів для підтримки таких проєктів.

Отже, так само як і в Японії та Китаї, уряд Південної Кореї спрямовує стратегічну трансформацію економіки у бік технологічних та цифрових інновацій [20].

За зразком КНР уряд Південної Кореї активно фінансує програми, спрямовані на зміну стандартів демографічної політики. Вводяться державні заходи щодо стимулювання народжуваності.

До основних стимулів, які економічного зростання країни можна віднести податкові пільги, реформування ринку праці, фіскальні стимули тощо. Всі ці заходи формують трансформації, які в майбутньому

можуть позитивно відобразитись на соціально-економічній сфері Південної Кореї [12].

Підсумуємо основні моменти, які стосуються впливу глобальних кризових явищ та економічну та політичну ситуацію в Азійському регіоні.

Для Китаю основними заходами для подолання кризи стали зміни принципів у ланцюгах постачання та суттєве стимулювання економіки за рахунок державних коштів. Китайська економіка виявилась достатньо стійкою до кризових впливів, проте зазнала деяких структурних ризиків.

Японія за рахунок посилення ролі держави у всіх внутрішніх та зовнішніх економічних процесах, не дивлячись на руйнівні для економіки країни наслідки пандемії, тримає курс на швидке відновлення після деякого спаду у більшості галузей економіки.

Південна Корея, будучи глибоко інтегрованою у світову торгівлю, показала певну стійкість, але потребує адаптації до швидких зовнішніх шоків.

На прикладі азійських країн чітко видно важливість регіональної співпраці та розробки загальних механізмів фінансової безпеки (наприклад, СМІМ) для зниження вразливості окремих економік до кризових явищ глобального характеру.

До основних трансформацій в азійському регіоні, спричинених впливом глобальних криз можна віднести наступні:

– практично всі країни регіону виводять на перший план продукти, які виробляються ІТ-компаніями, максимально автоматизують виробничі процеси, збільшують присутність ШІ у більшості галузей виробництва та економіки;

– країни регіону вживають активних заходів для подолання старіння націй, застосовуючи для цього стимулюючі програми для молодих сімей та інші соціальні стимули

– основні зусилля країн направлені на розвиток інноваційних галузей та технологій, модернізацію виробництв та застосування «смарт-спеціалізацій». Ці процеси є показниками довгострокової трансформації економік як окремих країн, так і цілих регіонів.

ВИСНОВКИ

Глобальні кризи початку XXI століття справили визначальний вплив на економічний та геополітичний розвиток переважної більшості країн світу. Особливо руйнівними за своїми наслідками виявились кризи 2008–2009 та 2020–2025 років. Водночас, попри катастрофічний характер їхнього впливу на національні економіки, зазначені явища супроводжувались і певними конструктивними тенденціями, що виразились у запуску масштабних трансформаційних процесів у соціально-економічній та політичній сферах, формуючи тим самим підґрунтя для подальшого поступального розвитку. Обидві кризи каталізували глибокі структурні зміни в економічних моделях, підходах до фіскальної політики, внутрішньополітичній динаміці та конфігурації міжнародних балансів сил.

Розглянемо основні тренди трансформацій, характерних для Європи, США та країн Азії (табл. 6, табл. 7):

Таблиця 6

Основні трансформаційні тенденції в економіці для різних регіонів світу

Європа	США	країни Азії
Поглиблення інтеграції. Фіскальна експансія. Перехід до стійкої економіки. Енергетична трансформація. Уповільнення зростання.	Монетарна експансія. Фіскальний неокейнсіанський поворот. Переорієнтація індустріальної політики. Зміна ринку праці. Зміцнення технологічного сектору. Концентрацію капіталу у високотехнологічних компаній.	Швидке відновлення після обох криз завдяки виробничій гнучкості та високим темпам внутрішнього попиту. Економічне піднесення Китаю. Регіональна інтеграція. Технологічна конкуренція з США. Перенесення виробничих ланцюгів

Для країн ЄС одним з наслідків обох криз стало посилення процесів інтеграції економік країн-членів, хоча до сучасного періоду спостерігалась криза глобалізації. Наприклад, ЄС посилив регулювання фінансового сектору шляхом створення фонду відновлення, який уперше був фінансований спільним фінансовим боргом. Криза COVID-19 при-

звела до фактичного згортання жорсткої бюджетної дисципліни, що домінувала після 2009 р.

Впродовж останніх років у Європейській спільноті спостерігається стійка переорієнтація на засади сталої економіки. Зокрема, прискорення реалізації програми European Green Deal суттєво активізувало промислову політику регіону. Військово-геополітичні протистояння 2022–2025 років додатково каталізували перехід до інвестування у відновлювані джерела енергії в багатьох країнах світу, що стало закономірною реакцією на часткову відмову від російських енергоносіїв.

Кризові явища також зумовили трансформацію структури економічних відносин між країнами-членами ЄС, що позначилось на помітному уповільненні економічного зростання як регіону в цілому, так і окремих європейських держав. Паралельно відбулося охолодження відносин між Європою та іншими регіонами світу, що додатково посилило економічні та політичні наслідки кризових явищ.

Наслідки глобальних криз не оминули й США, охопивши всі ключові сфери суспільного життя. Монетарна експансія та нарощення програм фінансової підтримки призвели до зростання державного боргу й дестабілізації економічної системи країни. Разом із тим кризові умови сприяли зміцненню технологічного сектору завдяки концентрації капіталу у високотехнологічних компаніях.

З метою стабілізації економічної ситуації уряд США вдався до довгострокових монетарних інструментів, зокрема політики кількісного пом'якшення (QE). Вагомим структурним зрушенням для американської економіки стала переорієнтація промислової політики в напрямі реіндустріалізації та повернення виробничих потужностей на територію країни.

Для країн Азії трансформації в сфері економіки були неоднорідними. Внаслідок антикризових заходів зросла економічна вага Китаю. Який після 2008 р. став драйвером економічного зростання в регіоні. І Китай, і Японія після незначного економічного спаду внаслідок глобальних кризових процесів завдяки виробничій гнучкості та високого внутрішнього попиту, достатньо швидко відновилися після кризи. Одним зі значних наслідків кризи для країн Азії стала регіональна інтеграція, яка дала можливість створити найбільший торгівельний блок у світі (укладення RCEP). Внаслідок значного інвестування в

інноваційні технології та виробництва електроніки Японія та Південна Корея стали суттєвими конкурентами США у сфері технологій. Перерозподіл виробничих потужностей відбувся також і всередині регіону: Китай переніс велику кількість виробництв до В'єтнаму, Індії та Індонезії.

Внаслідок впливу кризових явищ глобального характеру відбулись також і зміни у політичній сфері у всіх зазначених вище країнах.

Таблиця 7

Основні політичні трансформації для різних регіонів світу

Європа	США	країни Азії
Підйом антисистемних рухів після 2008 р. через соціальну нерівність і безробіття (Греція, Іспанія, Італія). Консолідація центру у 2020–2024 рр. через необхідність координації антикризових заходів. Переосмислення безпеки після 2022 р., що вплинуло на оборонні бюджети та співпрацю з США. Зростання ролі держави у стратегічних секторах	Політична поляризація. Криза довіри до інститутів через дебати щодо інфляції, медичних обмежень та виборчих процесів. Повернення до економічного націоналізму. Регуляція Big Tech посилилася через вплив технологічних платформ у період пандемії.	Зміцнення авторитарних тенденцій у Китаї, країнах Південно-Східної Азії та частково в Південній Азії внаслідок кризового управління. Посилення регіональної дипломатії (ASEAN+, RCEP). Геополітичне балансування між США та Китаєм. Зростання ролі держави в економіці

Обидва визначальні кризові періоди XXI століття – кризи 2008–2009 та 2020–2025 років – спричинили глибокі трансформації економічних та геополітичних моделей у більшості регіонів світу. Для європейських країн провідним вектором адаптації стало поглиблення інституційної інтеграції. США обрали курс на технологічне домінування та стратегічний протекціонізм. В азійському регіоні простежується посилення державного регулювання в усіх сферах соціально-економічної політики та зміцнення механізмів регіональної співпраці. Сукупний вплив кризових процесів запустив масштабні трансформації, здатні сформувати якісно новий світовий порядок. Його визначальними рисами можуть стати утвердження багатополяр-

ності, загострення міждержавної конкуренції, формування конкуруючих технологічних блоків та поступове зміщення економічного центру тяжіння у бік Східної Азії.

У результаті проведеного дослідження теоретично узагальнено та розв'язано важливе наукове завдання щодо визначення сутності, чинників та основних трендів трансформації соціально-економічного простору регіонів світу в умовах сучасних глобальних криз та геополітичної нестабільності. Проведені аналіз та систематизація матеріалу дозволяють сформулювати такі висновки:

Ідентифіковано та класифіковано ключові глобальні ризики, що визначають стан сучасної «геополітичної рецесії». Доведено, що у короткостроковій перспективі головними дестабілізуючими чинниками є збройні конфлікти (зокрема, війни в Україні, на Близькому Сході та в Судані), екстремальні погодні явища та інформаційні маніпуляції. У довгостроковому вимірі на перший план виходять незворотні технологічні та екологічні кризи, пов'язані з втратою біорізноманіття, кіберзагрозами та неконтрольованим розвитком штучного інтелекту.

Обґрунтовано завершення ери «чистої» глобалізації (1990–2000-ні роки), каталізатором інституційної кризи якої стала світова фінансова криза 2008–2009 рр., що суттєво послабила вплив ООН, Світового банку та СОТ. Сучасний етап міжнародних відносин визначено як період глобальної фрагментації, за якого торговельні та фінансові потоки набувають «вибіркового» характеру, а поширення субсидій і санкцій свідчить про руйнацію міжнародного порядку, заснованого на єдиних правилах.

Розкрито природу структурних диспропорцій єврозони, де інституційна незавершеність формування спільного економічного простору та відсутність повноцінної фіскальної унії призвели до нерівномірної стійкості країн-членів до криз (на прикладі стабільного зростання Німеччини й Франції проти вразливості периферійних економік, таких як Греція). Виявлено, що пандемія COVID-19 та енергетична криза 2022–2025 рр. змусили європейські держави відійти від жорсткої бюджетної дисципліни, започаткувати інструмент NextGenerationEU та трансформувати класичну соціал-демократичну модель у модель антикризової солідарності й активного державного інвестування.

Оцінено макроекономічну адаптивність та внутрішні виклики США. Попри відносну гнучкість економіки та успішне зниження інфляції до 2,6% у 2025 році завдяки жорсткій монетарній політиці, країна демонструє критичне зростання державного боргу до 124% ВВП та уповільнення інвестиційної активності. Визначено, що головною загрозою національній безпеці США є не зовнішня конкуренція, а хронічна афективна поляризація суспільства й падіння довіри до державних інститутів (до 36% у 2025 р.), що стимулює відмову від неолібералізму на користь протекціонізму та стратегії friend-shoring.

Здійснено компаративний аналіз антикризових моделей країн Азії (КНР, Японії, Південної Кореї), який засвідчив їхню вищу стійкість до фінансових потрясінь порівняно із Заходом завдяки ефективному держрегулюванню та золотовалютним резервам. Встановлено, що якщо у 2008–2009 рр. азійські країни реагували на зовнішній дефіцит попиту, то криза 2020–2025 рр. (пандемія, боргові проблеми нерухомості в КНР, локдауни) прискорила їхній перехід до внутрішньоцентричних, інноваційних моделей. Основними векторами їхньої трансформації стали розбудова смарт-міст, активна цифровізація, автоматизація виробництва (ШІ та робототехніка) та реформування демографічної політики для подолання старіння націй.

Систематизовано загальні тренди, які доводять, що сукупний деструктивний вплив сучасних криз водночас виконує конструктивну функцію, запускаючи масштабну перебудову світового устрою. Нова світова парадигма характеризується поступовим зміщенням економічного центру тяжіння до Східної Азії, формуванням конкуруючих технологічних блоків (зокрема, через поглиблення регіональної інтеграції на зразок RCEP) та становленням багатополярного світу, де кожна держава бере на себе функцію централізованого управління ризиками.

Список літератури:

1. Дернова І. А., Боровик Т. М. Глобальні виклики: економічний та соціальний аспекти. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2024. № 2 (12). С. 246–257.

2. Манн Р., Баранов Г., Ткаченко А. Вплив COVID19 на світову економіку: аналітика і перспективи. *Економіка і організація управління*. 2023. № 2 (50). С. 26–33. DOI: https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.2.3

3. Радзієвська С. О. Глобальна криза, фінансіалізація і технологічний розвиток. *Міжнародна економічна політика*. 2016. № 1 (24). С. 124–136.

4. Снігир О. В., Гуцал С. А. Трансформація Європейського Союзу під впливом кризи єврозони. Висновки для України : аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2012. 64 с.

5. Тимофієнко М. С. Диспропорції в економічному розвитку держав Єврозони як передумова фінансової кризи. *Матеріали конференції*. Одеса, 2015. С. 45–48.

6. Шімаі М. Вибоїстими шляхами «втраченого десятиліття». *Економіка і прогнозування*. 2013. № 3. С. 7–20.

7. Blanchard O. Fiscal policy under low interest rates. Cambridge : MIT Press, 2022. 208 p.

8. Build up in an all-round way the internal dynamism of China's economic development / MFA of the People's Republic of China. 2009. URL: https://www.mfa.gov.cn/eng/xw/zyjh/202405/t20240530_11340105.html (дата звернення: 26.06.2026).

9. China can't make consumers buy goods, so it leans on services to drive economy. *Reuters*. 2026. January 20. URL: https://www.reuters.com (дата звернення: 26.06.2026).

10. Drezner D. W., Farrell H., Newman A. L. The uses and abuses of weaponized interdependence. Washington : Brookings Institution Press, 2021. 250 p.

11. Economic outlook 2023 / OECD. Paris : Organisation for Economic Co-operation and Development, 2023. 240 p.

12. Economic Policy Directions for 2024-2025: Fiscal Stimulus and Structural Reform / Republic of Korea Government. Seoul : Ministry of Economy and Finance, 2024. 112 p.

13. Eichengreen B. Hall of Mirrors: The Great Depression, the Great Recession, and the Uses-and Misuses-of History. Oxford : Oxford University Press, 2015. 512 p.

14. Fang C. China's New Strategy for Urbanization and Regional Development. Berlin : Springer Nature, 2021. 312 p. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-15-8425-1

15. Fang Yin, Xiao Hong, Lin Yao. The Global Financial Crisis and Economic Growth: An Analysis of the East Asian Economies. *East Asian Economic Review*. 2023. Vol. 27, № 2. P. 115–138.

16. Global economic prospects 2023 / World Bank. Washington : World Bank, 2023. 184 p.

17. Global flows: The ties that bind in an interconnected world / McKinsey Global Institute. New York : McKinsey & Company, 2022. 68 p.

18. Global risks report 2023 / World Economic Forum. Geneva : WEF, 2023. 96 p.

19. Gygli S., Haelg F., Potrafke N., Sturm J.-E. The KOF Globalisation Index – Revisited. *Review of International Organizations*. 2019. Vol. 14, № 3. P. 543–574. DOI: https://doi.org/10.1007/s11558-019-09344-2

20. Hwang J., Kim S. The 100 Trillion Won Innovation Fund: South Korea's Strategic Turn to AI and Robotics. *Journal of East Asian Economic Integration*. 2025. Vol. 29, № 1. P. 12–35.

21. Japan: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation / International Monetary Fund. Washington : IMF, 2023. 82 p.

22. Kihara T., Takezawa K. Fiscal and Monetary Policy Coordination in Japan: Lessons from the 2020-2023 Crisis. *Journal of the Japanese and International Economies*. 2024. Vol. 71. P. 101–118. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jjie.2023.101290

23. Knight J., Kou Q. The Economic Transformation of China. Oxford : Oxford University Press, 2022. 416 p.

24. Lissona C., Ruiz E. Heterogeneous economic growth vulnerability across Euro Area countries under stressed scenarios. *Journal of Macroeconomic Research*. 2025. Vol. 31, № 2. P. 88–104.

25. Mian A., Straub L., Sufi A. Indebted demand. *The Quarterly Journal of Economics*. 2021. Vol. 136, № 4. P. 2243–2287.

26. Mingsong Sun, Shiling Yan, Tingting Cao, Jingwen Zhang. The impact of COVID-19 pandemic on the world's major economies: based on a multi-country and multi-sector CGE model. *Frontiers in Public Health*. 2024. Vol. 12. Article 1338677. DOI: https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1338677

27. Mitigating the COVID economic crisis: Act fast and do whatever it takes / ed. by R. Baldwin, B. Weder di Mauro. London : CEPR Press, 2020. 210 p.

28. Nanto D. K. The Global Financial Crisis: Analysis and Policy Implications : Report for Congress. Washington : Congressional Research Service, 2009. P. 4.

29. Recovery and Resilience Facility and NextGenerationEU. 2021–2024 / European Commission. Brussels, 2024. URL: https://ec.europa.eu (дата звернення: 26.06.2026).

30. Rodrik D. Why does globalization fuel populism? Economics, culture, and the rise of right-wing populism. *Annual Review of Economics*. 2021. Vol. 13. P. 133–170.

31. Saito M., Hoshi T., Kashyap A. The Japanese Banking Crisis and Economic Stagnation. *Journal of Economic Perspectives*. 2011. Vol. 25, № 1. P. 3–24.

32. Stiglitz J. E. People, power, and profits: Progressive capitalism for an age of discontent. New York : W. W. Norton & Company, 2019. 384 p.

33. Tackling energy poverty in the EU. 2022–2024 / European Commission. Brussels, 2024. URL: https://ec.europa.eu (дата звернення: 26.06.2026).

34. Takatoshi I., Urata S. The Japanese Economy. Cambridge : MIT Press, 2020. 480 p.

35. The Global Risks Report 2025, 20th Edition. URL: https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/ (дата звернення: 26.05.2026).

36. The Korean Economy: From a Miraculous Past to a Sustainable Future / ed. by C. Y. Park, K. Shin. Cambridge : Harvard University Press, 2022. 350 p.

37. The Seventh National Population Census of the People's Republic of China / National Bureau of Statistics of China. Beijing : NBS Press, 2021. 180 p.

38. The Top 10 Global Risks for 2024. *TIME*. URL: https://time.com/6552898/top-10-global-risks-for-2024/ (дата звернення: 26.06.2026).

39. Tooze A. Crashed: How a decade of financial crises changed the world. New York : Viking, 2018. 736 p.

40. Uchida S. Monetary Policy during the COVID-19 Pandemic: The Experience of the Bank of Japan. Tokyo : Bank of Japan, 2022. 45 p.

41. World development report 2022: Finance for an equitable recovery / World Bank. Washington : World Bank, 2022. 264 p.

42. World economic outlook 2023: Navigating global divergences / International Monetary Fund. Washington : IMF, 2023. 192 p.

43. Yoshino N., Taghizadeh-Hesary F. COVID-19 and the Japanese Economy: Impact and Policy Responses. *Asian Development Bank Institute Working Paper*. 2021. № 1240. 32 p.

References:

1. Baldwin R., Weder di Mauro B. (eds.) (2020) Mitigating the COVID economic crisis: Act fast and do whatever it takes. London: CEPR Press.

2. Blanchard O. (2022) Fiscal policy under low interest rates. Cambridge: MIT Press.

3. Dernova I. A., Borovyk T. M. (2024) Hlobalni vykylyky: ekonomichnyi ta sotsialnyi aspekty [Global challenges: economic and social aspects]. *Menedzhment ta pidpryiemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku – Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Problems of Development*, no. 2 (12), pp. 246–257. (in Ukrainian)

4. Drezner D. W., Farrell H., Newman A. L. (2021) The uses and abuses of weaponized interdependence. Washington: Brookings Institution Press.

5. Eichengreen B. (2015) Hall of Mirrors: The Great Depression, the Great Recession, and the Uses-and Misuses-of History. Oxford: Oxford University Press.

6. European Commission (2024) Recovery and Resilience Facility and NextGenerationEU. 2021–2024. Available at: https://ec.europa.eu (accessed June 26, 2026).

7. European Commission (2024) Tackling energy poverty in the EU. 2022–2024. Available at: https://ec.europa.eu (accessed June 26, 2026).

8. Fang C. (2021) China's New Strategy for Urbanization and Regional Development. Berlin: Springer Nature. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-15-8425-1

9. Fang Yin, Xiao Hong, Lin Yao (2023) The Global Financial Crisis and Economic Growth: An Analysis of the East Asian Economies. *East Asian Economic Review*, vol. 27(2), pp. 115–138.

10. Gygli S., Haelg F., Potrafke N., Sturm J.-E. (2019) The KOF Globalisation Index – Revisited. *Review of International Organizations*, vol. 14(3), pp. 543–574. DOI: https://doi.org/10.1007/s11558-019-09344-2

11. Hwang J., Kim S. (2025) The 100 Trillion Won Innovation Fund: South Korea's Strategic Turn to AI and Robotics. *Journal of East Asian Economic Integration*, vol. 29(1), pp. 12–35.

12. International Monetary Fund (2023) Japan: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation. Washington: IMF.

13. International Monetary Fund (2023) World economic outlook 2023: Navigating global divergences. Washington: IMF.

14. Kihara T., Takezawa K. (2024) Fiscal and Monetary Policy Coordination in Japan: Lessons from the 2020-2023 Crisis. *Journal of the Japanese and International Economies*, vol. 71, pp. 101-118. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jjie.2023.101290

15. Knight J., Kou Q. (2022) The Economic Transformation of China. Oxford: Oxford University Press.

16. Lissona C., Ruiz E. (2025) Heterogeneous economic growth vulnerability across Euro Area countries under stressed scenarios. *Journal of Macroeconomic Research*, vol. 31(2), pp. 88–104.

17. Mann R., Baranov H., Tkachenko A. (2023) Vplyv COVID19 na svitovu ekonomiku: analityka i perspektyvy [The impact of COVID-19 on the global economy: analysis and prospects]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia - Economics and Management Organization*, no. 2 (50), pp. 26-33. DOI: https://doi.org/10.31558/2307 (in Ukrainian)

18. McKinsey Global Institute (2022) Global flows: The ties that bind in an interconnected world. New York: McKinsey & Company.

19. MFA of the People's Republic of China (2009) Build up in an all-round way the internal dynamism of China's economic development. Available at: https://www.mfa.gov.cn/eng/xw/zyjh/202405/t20240530_11340105.html (accessed June 26, 2026).

20. Mian A., Straub L., Sufi A. (2021) Indebted demand. *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 136(4), pp. 2243–2287.

21. Mingsong Sun, Shiling Yan, Tingting Cao, Jingwen Zhang (2024) The impact of COVID-19 pandemic on the world's major economies: based on a multi-country and multi-sector CGE model. *Frontiers in Public Health*, vol. 12, article 1338677. DOI: https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1338677

22. Nanto D. K. (2009) The Global Financial Crisis: Analysis and Policy Implications. Report for Congress. Washington: Congressional Research Service.

23. National Bureau of Statistics of China (2021) The Seventh National Population Census of the People's Republic of China. Beijing: NBS Press.

24. OECD (2023) Economic outlook 2023. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

25. Park C. Y., Shin K. (eds.) (2022) The Korean Economy: From a Miraculous Past to a Sustainable Future. Cambridge: Harvard University Press.

26. Radziievska S. O. (2016) Hlobalna kryza, finansializatsiia i tekhnolohichnyi rozvytok [Global crisis, financialization and technological development]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka – International Economic Policy*, no. 1 (24), pp. 124–136. (in Ukrainian)

27. Republic of Korea Government (2024) Economic Policy Directions for 2024-2025: Fiscal Stimulus and Structural Reform. Seoul: Ministry of Economy and Finance.

28. Reuters (2026) China can't make consumers buy goods, so it leans on services to drive economy. *Reuters*, January 20. Available at: https://www.reuters.com (accessed June 26, 2026).

29. Rodrik D. (2021) Why does globalization fuel populism? Economics, culture, and the rise of right-wing populism. *Annual Review of Economics*, vol. 13, pp. 133–170.

30. Saito M., Hoshi T., Kashyap A. (2011) The Japanese Banking Crisis and Economic Stagnation. *Journal of Economic Perspectives*, vol. 25(1), pp. 3–24.

31. Shimai M. (2013) Vyboistymy shliakhamy "vtrachenoho desiatylittia" [On the bumpy roads of the "lost decade"]. *Ekonomika i prohnozuvannia - Economy and Forecasting*, no. 3, pp. 7-20. (in Ukrainian)

32. Snyhyr O. V., Hutsal S. A. (2012) Transformatsiia Yevropeiskoho Soiuzu pid vplyvom kryzy yevro zony. Vysnovky dlia Ukrainy: analit. dop. [Transformation of the European Union under the influence of the eurozone crisis. Conclusions for Ukraine: analytical report]. Kyiv: NISD. (in Ukrainian)

33. Stiglitz J. E. (2019) People, power, and profits: Progressive capitalism for an age of discontent. New York: W. W. Norton & Company.

34. Takatoshi I., Urata S. (2020) The Japanese Economy. Cambridge: MIT Press.

35. The Global Risks Report 2025, 20th Edition. Available at: https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/ (accessed June 26, 2026).

36. The Top 10 Global Risks for 2024. *TIME*. Available at: https://time.com/6552898/top-10-global-risks-for-2024/ (accessed June 26, 2026).

37. Tooze A. (2018) Crashed: How a decade of financial crises changed the world. New York: Viking. (in USA)

38. Tymofiienko M. S. (2015) Dysproportsii v ekonomichnomu rozvytku derzhav Yevrozony yak peredumova finansovoi kryzy [Disproportions in the economic development of the Eurozone states as a prerequisite for the financial crisis]. *Materialy konferentsii* [Conference materials], Odesa, pp. 45–48. (in Ukrainian)

39. Uchida S. (2022) Monetary Policy during the COVID-19 Pandemic: The Experience of the Bank of Japan. Tokyo: Bank of Japan.

40. World Bank (2022) World development report 2022: Finance for an equitable recovery. Washington: World Bank.

41. World Bank (2023) Global economic prospects 2023. Washington: World Bank.

42. World Economic Forum (2023) Global risks report 2023. Geneva: WEF.

43. Yoshino N., Taghizadeh-Hesary F. (2021) COVID-19 and the Japanese Economy: Impact and Policy Responses. *Asian Development Bank Institute Working Paper*, no. 1240.